

Sygn. akt II CSK 463/08

WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 19 lutego 2009 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Kazimierz Zawada (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Iwona Koper

SSN Dariusz Zawistowski

w sprawie z powództwa M.N.
przeciwko "G." Spółce z ograniczoną odpowiedzialnością
o pozbawienie tytułu wykonawczego wykonalności,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 19 lutego 2009 r.,
skargi kasacyjnej strony pozwanej
od wyroku Sądu Apelacyjnego
z dnia 20 marca 2008 r., sygn. akt [...],

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o
kosztach postępowania kasacyjnego.**

Uzasadnienie

M.N. wytoczyła przeciwko spółce z ograniczoną odpowiedzialnością „G.” powództwo o pozbawienie wykonalności tytułu wykonawczego: postanowienia Sądu Okręgowego w L. z dnia 21 lutego 2005 r., postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 15 kwietnia 2004 r., wyroku Sądu Apelacyjnego z dnia 16 października 2003 r. oraz wyroku Sądu Okręgowego w L. z dnia 16 kwietnia 2004 r - w części jej dotyczącej .

Spór powstał w następujących okolicznościach.

Dnia 5 marca 1997 r. powódka i jej mąż, M.N. ustanowili hipotekę kaucyjną do wysokości 50 000 zł w celu zabezpieczenia wierzytelności pozwanej spółki, wynikającej z umowy komisu z dnia 24 stycznia 1997 r., zawartej przez tę spółkę z A.W. i M.N. Przedmiotem hipoteki było spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu mieszkalnego stanowiące wspólność małżeńską.

W dniu 30 października 2003 r. powódka i jej mąż zawarli umowę majątkową małżeńską ustanawiającą rozdzielność majątkową w miejsce dotychczas istniejącej między nimi ustawowej wspólności majątkowej, wyrokiem zaś Sądu Rejonowego z dnia 10 marca 2005 r. została ustanowiona między powódką a jej mężem rozdzielność majątkowa z dniem 8 lipca 1998 r.

Sąd Apelacyjny, orzekając jako sąd drugiej instancji, zasądził wyrokiem z dnia 16 października 2003 r. od M.N. na rzecz pozwanej spółki kwotę 40 179,07 zł. Sąd Okręgowy w L. postanowieniem z dnia 21 lutego 2005 r. nadał temu wyrokowi klauzulę wykonalności przeciwko żonie M.N., czyli przeciwko M.N. - powódce w niniejszej sprawie. W zażaleniu na to postanowienie M.N., domagając się uchylenia tego postanowienia, powołała się na wyrok z dnia 10 marca 2005 r., ustanawiający rozdzielność majątkową między nią a jej mężem. Postanowieniem z dnia 29 czerwca 2005 r. Sąd Apelacyjny oddalił to zażalenie. W uzasadnieniu wyjaśnił, że wydanie tego wyroku nie sprzeciwiało się nadaniu klauzuli wykonalności przeciwko M.N. Ponadto zaznaczył, iż wyrok ten nie powinien w ogóle zapaść, ponieważ zgodnie z uchwałą Sądu Najwyższego z dnia 30 maja 1996 r., III CZP 54/96 (OSNC 1996, nr 10, poz. 130) oraz wyrokiem Sądu Najwyższego z dnia 25 czerwca 2003 r., III CKN 545/01 (OSNC 2004, nr 9, poz. 143) umowne wyłączenie wspólności majątkowej przez małżonków wykluczało ustanowienie rozdzielności

majątkowej (zniesienie wspólności) przez sąd z datą poprzedzającą zawarcie umowy majątkowej małżeńskiej; oprócz tego, Sąd Rejonowy wydając w dniu 10 marca 2005 r. wyrok ustanawiający rozdzielną majątkową całkowicie pominął wynikające stąd zagrożenie dla wierzycieli.

Po uprawomocnieniu się w dniu 29 czerwca 2005 r. postanowienia o nadaniu wyrokowi z dnia 16 października 2003 r. klauzuli wykonalności przeciwko M.N., komornik wszczął na podstawie tytułu wykonawczego uzyskanego przez pozwaną spółkę egzekucję w stosunku do własnościowego spółdzielczego prawa do lokalu, przysługującego powódce i jej mężowi.

W pozwie o pozbawienie wykonalności tego tytułu wykonawczego powódka powołała się na okoliczność podnoszoną już w postępowaniu zażaleniowym, związanym z nadaniem przeciwko niej klauzuli wykonalności (art. 795 k.p.c.), a mianowicie na to, że na skutek wstecznej mocy wyroku z dnia 10 marca 2005 r., w chwili orzekania o nadaniu przeciwko niej klauzuli wykonalności nie pozostawała ona już z mężem w ustawowej wspólności majątkowej.

Wyrokiem z dnia 24 lipca 2007 r. Sąd Okręgowy w K. oddalił powództwo. W uzasadnieniu podkreślił, że podniesiony przez powódkę zarzut, nie istnienia między nią a mężem wspólności majątkowej w chwili orzekania o nadaniu klauzuli wykonalności, był już rozpoznawany w toku postępowania wywołanego zażaleniem na postanowienie o nadaniu przeciwko powódce klauzuli wykonalności.

Sąd Apelacyjny, po rozpoznaniu apelacji powódki, zmienił wyrok Sądu Okręgowego w K. i pozbawił wykonalności tytuł wykonawczy w postaci wyroku Sądu Apelacyjnego z dnia 16 października 2003 r., zaopatrzonego w klauzulę wykonalności, nadaną przeciwko powódce postanowieniem Sądu Okręgowego w L. z dnia 21 lutego 2005 r. Zdaniem Sądu Apelacyjnego powódka, powołując się na wyrok Sądu Rejonowego z dnia 10 marca 2005 r., wykazała istnienie przesłanek uzasadniających powództwo oparte na art. 840 § 1 pkt 3 k.p.c. Wyrok Sądu Rejonowego z dnia 10 marca 2005 r. wiązał z mocy art. 365 § 1 k.p.c. Sąd Apelacyjny przy rozpoznawaniu zażalenia powódki, dlatego Sąd Apelacyjny w nie mógł wyroku Sądu Rejonowego z dnia 10 marca 2005 r. pominąć, wydając postanowienie z dnia 29 czerwca 2005 r. Ten błąd Sądu Apelacyjnego wymagał,

zdaniem Sądu Apelacyjnego, skorygowania w wytoczonej przez powódkę sprawie o pozbawienie tytułu wykonawczego wykonalności.

W skardze kasacyjnej pozwana spółka zarzuciła wyrokowi Sądu Apelacyjnego naruszenie art. 840 § 1 pkt 3 oraz art. 878 k.p.c.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W postępowaniu o nadanie klauzuli wykonalności przeciwko małżonkowi dłużnika sąd bada, czy zachodzą przewidziane w art. 787 k.p.c. warunki do wydania takiej klauzuli. Do postępowania klauzulowego dotyczącego powódki miał zastosowanie art. 787 k.p.c. w brzmieniu obowiązującym przed 20 stycznia 2005 r. (por. art. 5 ust. 6 ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw, Dz. U. nr 162, poz. 1691, oraz uzasadnienie uchwały Sądu Najwyższego z dnia 17 września 2008 r., III CZP 77/08, LEX nr 446647). Warunkiem nadania klauzuli wykonalności przeciwko małżonkowi dłużnika, na podstawie tego przepisu, było istnienie wspólności majątkowej zarówno w chwili powstania tytułu egzekucyjnego, jak i w chwili nadawania omawianej klauzuli (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 12 kwietnia 1976, IV CZ 29/76, OSP 1978, z. 3, poz. 48), chyba że małżonkowie w drodze umowy wyłączyli wspólność majątkową, a zawarcie tej umowy oraz jej rodzaj nie były wierzycielowi znane (art. 47 § 2 k.r.o. w pierwotnym brzmieniu, którego odpowiednikiem obecnie jest art. 47¹ k.r.o.). Zarzut odwołujący się do wydanego w dniu 10 marca 2005 r. wyroku Sądu Rejonowego ustanawiającego rozdzielną majątkową między powódką a jej mężem z dnia 8 lipca 1998 r., podniesiony przez powódkę w zażaleniu na postanowienie o nadaniu przeciwko niej klauzuli wykonalności, negował właśnie ziszczenie się tego warunku. Jak wiadomo, zażalenie powódki podnoszące wskazany zarzut zostało prawomocnie oddalone postanowieniem Sądu Apelacyjnego z dnia 29 czerwca 2005 r.

Podniesienie przez powódkę ponownie w pozwie opartym na art. 840 § 1 pkt 3 k.p.c. zarzutu rozstrzygniętego postanowieniem Sądu Apelacyjnego z dnia 29 czerwca 2005 r. nie mogło doprowadzić do pozbawienia wykonalności tytułu wykonawczego określonego w zaskarżonym wyroku. Zgodnie z art. 840 § 1 pkt 3 k.p.c., podstawą powództwa o pozbawienie wykonalności tytułu wykonawczego

może być, m.in., oparty na własnym prawie małżonka, przeciwko któremu sąd nadał klauzulę wykonalności, zarzut, że egzekwowane świadczenie wierzycielowi nie należy się. Takim zarzutem w świetle art. 787 k.p.c. w brzmieniu obowiązującym przed dniem 20 stycznia 2005 r. mogło być w szczególności powołanie się na ustanie wspólności majątkowej w chwili nadawania klauzuli wykonalności przeciwko małżonkowi dłużnika na skutek mającego moc wsteczną wyroku wydanego na podstawie art. 52 k.r.o., a więc takiego wyroku, na który powołuje się powódka. Jednakże ze względu na to, że zarzut stanowiący podstawę powództwa opozycyjnego powódki został już prawomocnie rozstrzygnięty, Sądy orzekające w wytoczonej przez nią sprawie o pozbawienie tytułu wykonawczego wykonalności powinny, zgodnie z art. 365 § 1 k.p.c., przyjąć, że stan prawny w zakresie objętym tym zarzutem przedstawia się tak, jak to wynika z prawomocnego postanowienia Sądu Apelacyjnego z dnia 29 czerwca 2005 r. (por. orzeczenia Sądu Najwyższego z dnia 15 lutego 2007 r., II CSK 452/06, OSNC-ZD 2008, nr A, poz. 20, z dnia 9 marca 2007, II CSK 457/06, LEX nr 339717, z dnia 15 listopada 2007 r., II CSK 347/07, LEX nr 345525). Postanowienie to było w tym zakresie wiążące bez względu na ocenę jego trafności, a więc gdyby nawet uznać – tak jak to zostało przyjęte w zaskarżonym wyroku – że zapadło ono z naruszeniem art. 365 § 1 k.p.c., wskutek nieuwzględnienia przy jego wydawaniu wyroku Sądu Rejonowego z dnia 10 marca 2005 r. Innymi słowy, przy rozpoznawaniu wytoczonej przez powódkę sprawy o pozbawienie tytułu wykonawczego wykonalności pierwszeństwo miała, wynikająca z prawomocności materialnej, tj. oparta na art. 365 § 1 k.p.c., moc wiążąca postanowienia Sądu Apelacyjnego z dnia 29 czerwca 2005 r., a nie - wyroku Sądu Rejonowego z dnia 10 marca 2005 r.

Na marginesie należy zauważyć, że wydany na podstawie art. 52 k.r.o. wyrok ustanawiający rozdzielną majątkową (a przed 20 stycznia 2005 r. – znoszącą wspólność majątkową małżeńską) nie może wywierać skutku z wskazaną w nim datą - jeżeli poprzedza ona dzień 15 stycznia 2003 r. - w odniesieniu do własnościowego spółdzielczego prawa do lokalu przydzielonego małżonkom lub małżonkowi w okolicznościach objętych hipotezą art. 215 § 2 ustawy z dnia 16 września 1982 r. – Prawo spółdzielcze (jedn. tekst: Dz. U. z 1995 r. nr 54, poz. 288 ze zm. – dalej: „pr. spółdz.”). Sprzeciwia się temu obowiązująca do dnia

14 stycznia 2003 r. regulacja zawarta w wymienionym przepisie oraz w przepisie następującym po nim. Według art. 215 § 2 pr. spółdz., własnościowe spółdzielcze prawo do lokalu przydzielone w określonych w nim okolicznościach należało wspólnie do obojga małżonków bez względu na istniejące między nimi stosunki majątkowe; jeżeli między małżonkami istniała rozdzielnosc majątkowa, do wspólności spółdzielczego prawa do lokalu w kwestiach nie uregulowanych w przepisach przytoczonego artykułu należało stosować odpowiednio przepisy o wspólności ustawowej. Zgodnie zaś z art. 215 § 3 pr. spółdz., ustanie wspólności majątkowej w czasie trwania małżeństwa nie pociągało za sobą ustania wspólności spółdzielczego prawa do lokalu mieszkalnego. Kres przymusowemu trwaniu wspólności spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu mogło położyć tylko, odrębne w stosunku do orzeczenia o zniesieniu ogólnej, ustawowej lub umownej, wspólności majątkowej małżeńskiej, orzeczenie o zniesieniu wspólności spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu, wydane na podstawie stosowanego odpowiednio art. 52 k.r.o. (por. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 11 lutego 2005 r., III CZP 79/04, OSNC 2005, nr 12, poz. 206).

Mimo iż przytoczone podstawy skargi kasacyjnej okazały się oczywiście uzasadnione, w sprawie z powodu braku przesłanek przewidzianych w art. 398¹⁶ k.p.c., nie mógł zostać wydany wyrok reformatoryjny.

Mając powyższe na względzie, Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. orzekł jak w sentencji, tj. uchylił zaskarżony wyrok i przekazał sprawę Sądowi drugiej instancji do ponownego rozpoznania.